

Cursus wilde bijen

Jan de Heer

Al geruime tijd sluimert bij het Ambrosiusgilde te Rotterdam de wens, evenals bij de landelijke VBBN overigens, om te onderzoeken of aan het houden van bijen niet een andere oriëntatie kan worden gegeven. Gewoonlijk stelt men het economisch nut voorop, spreekt men graag veel maar liefst uitsluitend over de honingbij en over de bedrijfsmethoden van de bijenhouderij, en vleien de organisaties van bijenhouders zich gewillig aan tegen het beleid van het ministerie van LNV.

284
De Rotterdamse vereniging kent ongeveer 180 leden, die geen van allen beroepsimker zijn. Slechts een paar imkers leveren bijenvolken voor de bestuiving van fruit en/of beschikken over twintig of meer volken. Het leeuwendeel van hen heeft vier à acht volken en beoefent het bijenhouden als hobby. Dit beeld zal ongeveer hetzelfde zijn voor alle grote imkerverenigingen in het westen van het land. Voor de hobby-imker zijn de bijen eerder huisdieren dan vee. In ieder geval wijzen onze bijen, maar ook de zgn. wilde bijen ons met hun bloembezoek naar allerlei andere levende have in onze omgeving. Het Ambrosiusgilde heeft daarom het initiatief genomen tot het organiseren van een introductiecursus Wilde Bijen. Het drachtplantenonderzoek op basis van stuifmeelanalyse van de honing, dat in 1996/97 werd georganiseerd, gaf een aardige indicatie voor de mogelijke interesse.

De introductiecursus Wilde Bijen

De introductiecursus Wilde Bijen richtte zich op een ieder die zich geïnteresseerd toont in de wereld van hommels, solitaire bijen en daarop gelijkende insecten. Het doel van de cursus was om de deelnemers kennis te laten maken met wilde bijen, d.w.z. de diversiteit aan soorten, hun leefwijze en leefomgeving. Voor imkers moest de cursus de plaats van de honingbij tussen zijn inheemse natuurlijke verwanten duidelijk maken. Imkers kennen globaal het verschil tussen bijen, wespen en hommels. Na de cursus echter zou men meerdere solitaire bijen- en hommelse soorten op het oog moeten kunnen herkennen. Vooruitlopend op de cursus was in februari Arie Koster uitgenodigd om een lezing te geven naar aanleiding van zijn publicatie *Wilde bijen in het stedelijk groen*. De belangstelling voor de cursus bleek zeer groot. Eenderde van de vijfenvijftig deelnemers was geen imker. Samen met

de grote opkomst was dit al een uniek feit. De eerste twee van de drie bijeenkomsten werden gevuld met lezingen door Marie-José Duchateau, die verbonden is aan de Universiteit van Utrecht en zich bezig houdt met onderzoek naar hommels. De laatste had een informeler karakter.

Wilde bijen en hommels

Van de ongeveer 330 soorten wilde bijen die in ons land voorkomen werd in de eerste lezing de plaats aangeduid in de insectenorde van de hymenoptera ofwel vliesvleugeligen. Daarna introduceerde Marie-José Duchateau de solitaire bijen met aandacht voor hun anatomie en de specifieke beharing die behoort bij een bepaalde wijze van voedsel verzamelen. Ze maakte daarbij het onderscheid tussen poot- en buikverzamelaars. Vervolgens gaf ze een globaal overzicht van de bijengeslachten die in Nederland voorkomen. Ze liet zien dat sommige bijensoorten in de grond nestelen en andere boven de grond, meest in dood hout en holle stengels. Ook de verschillende soorten koekoeksbijen, die in parasitaire relatie met hun waard leven, kwamen aan de orde. Bij het vertonen van de prachtige dia's werd al snel duidelijk dat het herkennen van solitaire bijen geen sinecure is. Herkenning van veel soorten vraagt nadere determinatie en is werk voor specialisten. Na dit overzicht van de bijensoorten volgde een serie dia's van bloemen die door de solitaire bijen bij voorkeur worden bezocht. De lezing werd besloten met een even komische als instructieve Engelse video, die de ontwikkeling van de socialiteit bij de vliesvleugeligen, van sluipwesp tot houtbij, in beeld bracht. De tweede lezing was geheel gewijd aan hommels. Een belangrijk deel van de tijd werd door Marie-José Duchateau besteed aan de bespreking van de ontwikkelingscyclus van een aardhommelkolonie. Haar uiterst boeiende en geestdriftige betoog werd geïllustreerd met heldere en leerzame dia's. Vervolgens kwamen de andere hommelse soorten voor het voetlicht, die gemakkelijker te herkennen bleken dan de solitaire bijen. Evenals de eerste avond werd daarna een serie dia's vertoond van bloemen die bij voorkeur door hommels worden bevrogen.

Lesmateriaal

Bij de lezingen werd een syllabus uitgereikt, waarin teksten opgenomen waren over de bijensoorten en hun leefwijze, over determinatie, over bijenonderzoek,

over vliegplanten en over nesthulp. Daarbij werd gebruik gemaakt van tekstfragmenten uit Theo Peeters' Voorlopige atlas van de Nederlandse bijen, uit Arie Koster's Wilde bijen in het stedelijk groen, uit Benno's De Nederlandse bijen, uit brochures van Pieter van Breugel en van een tekst van Marie-José Duchateau over hommels.

Omgaan met wilde bijen

Op de derde bijeenkomst werd iets verteld over nesthulp voor wilde bijen en over de mogelijkheden en noodzaak tot inventarisatie. Voor dit laatste onderwerp was Remco Andeweg van het Bureau Stadsnatuur Rotterdam gevraagd een korte inleiding te geven. Hij maakte duidelijk dat Stadsnatuur verschillende inventarisaties deed en dat het initiatief van het Ambrosiusgilde als geroepen kwam. Hij deelde een standaardformulier uit, waarop waarnemingen van wilde bijen kunnen worden genoteerd. Om een indruk te geven van de te verwachten soortenomvang had hij de collectie van Arie Koster meegebracht, die deze in 1999 in Rotterdam had verzameld. Er werden afspraken gemaakt om aan het eind van de zomer in een follow-up van de cursus elkaars observaties te bekijken en te bespreken. Tot slot van de cursus werd aandacht besteed aan zelf te vervaardigen nesthulp voor wilde bijen. Het ligt in de bedoeling om op een drietal plaatsen een grotere nestgelegenheid te bouwen, namelijk op de lesstand van het Ambrosiusgilde aan de Nesseweg, op de kinderboerderij De Bokkesprong en op een terrein van Natuurmonumenten, het eiland Tiengemeten. Deze nestgelegenheid bestaat uit een tafel met twee bladen boven elkaar, voorzien van een dakje. Op de bladen en aan de constructie worden diverse materialen uitgestald, die bijen gebruiken bij het nestelen. Aan de tafels zal een lijst worden bevestigd met de namen van de nestende bewoners. Bij de aankondiging van de cursus stond vermeld dat elke deelnemer een eenvoudige insectennestkast mee naar huis zou krijgen. We hadden ons echter verkeken op de overweldigende deelname. Gerrit Bot heeft er een lamme boorarm aan overgehouden. Dankzij zijn inspanning stonden er aan het einde van de cursus 55 nestblokken gereed.

Tot besluit

De opkomst was overweldigend, de deelnemers waren stuk voor stuk blij verrast met de vorm en inhoud van de cursus. Het was kortom een onverwacht daverend succes. Bij de Zuid-Hollandse Milieufederatie was voor de organisatie van de cursus een subsidie verkregen, die goed werd besteed.

Bestrijding AVB

Frans Heessen en Dick Vunderink

Momenteel vinden gesprekken plaats tussen de Adviesgroep Bijengezondheidsbeleid en een vertegenwoordiger van de RVV over het toekomstig beleid voor de bestrijding van Amerikaans vuilbroed (AVB). De uitkomst daarvan staat zeker nog niet vast maar er beginnen zich wel contouren af te tekenen. In die contouren moet de bijenhouderij de verantwoordelijkheid nemen voor een intensief pakket van preventieve maatregelen. Dat pakket moet bevatten een voortdurende voorlichting, een periodieke landelijke monitoring zoals in 1999, maatregelen t.a.v. risicogroepen, een beleid bij volken met een positieve uitslag van een sporenonderzoek met weinig respectievelijk veel sporen. Dit alles is er op gericht uitbraken te voorkomen.

De RVV zou dan de bestrijding voor haar rekening nemen, waarbij stamping-out wordt toegepast, maar minder rigoureuus dan voorheen. Mogelijk worden dan alleen de volken vernietigd met ziekteverschijnselen van AVB, na bevestiging door laboratoriumonderzoek en ook de volken met een hoge sporenbesmetting als uitkomst van een voederkransmonster. De effecten van het nieuwe gezamenlijke beleid zullen scherp worden gevolgd.

Daarnaast moet de financiering geregeld worden. De Bedrijfsraad wil eerst trachten in een overleg met verschillende directies van LNV een beeld te krijgen van de visie van LNV op de bijenhouderij. Ons zijn de afgelopen jaren vanuit verschillende visies diverse faciliteiten ontnomen. Wij kunnen ons nu geen mening vormen over financiering van het AVB-beleid zonder beeld van de visie van LNV.

Een positief geluid over het carnicateelstation op Schiermonnikoog. Dankzij een fantastische reactie van de imkers op de Plankenactie en nog enkele giften, is de kans dat het station voor het nieuwe seizoen wordt verplaatst naar een nieuwe, ruimere behuizing erg groot geworden.

De juridische procedures zijn ingetrokken en de bouwvergunning is aangevraagd. Alle gulle gevers hartelijk dank.